

ATVIRŪJŲ RESURSŲ VAIDMUO MOKYMO SI PROCESĖ

Algirdas Aušra

Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos Prezidiumo narys, UAB “Baltijos verslo vystymo agentūra” generalinis direktorius, Viešosios įstaigos “Baltijos visuomeninis informacinių technologijų ir švietimo centras” direktorius

Laisvės 125, Vilnius, el. paštas: editor@elibrary.lt; info@ziniuvisuomene.lt

ĮVADAS

Žinių ekonomikos pagrindas - išsilavinę ir kvalifikuoti žmonės, gebantys kurti ir naudoti žinias bei jomis dalintis. Šiam pagrindui būtinas *mokymasis visą gyvenimą* - nuo 4 iki 80 metų, įvairioje aplinkoje - formalioje, neformalioje (įmonėje) ir informacioje (gyvenimo patirtis).

Mokymąsi žinių ekonomikoje būtų galima vertinti bent keturiais požiūriais:

- *besimokančiojo požiūriu* - priešingu švietimo įstaigos požiūriui;
- *ekonominės ir darbo rinkos požiūriu* - tačiau neatsiejant nuo socialinių ir kultūrinių veiksnių;
- *švietimo politikos požiūriu* - įskaitant svarbiausių žinių ekonomikai būtinų kompetencijų peržiūrėjimą, tinkamo švietimo įstaigų valdymo skatinimą, žmogiškųjų išteklių plėtros finansavimą, mokymosi būdų ir galimybių kūrimą, teisingumo ir mokymosi prieinamumo užtikrinimą visais gyvenimo tarpsniais ir visose mokymosi sistemose (formalioje, neformalioje ir informacioje);
- *platusis žinių ekonomikos požiūris* - švietimo ir žmogiškųjų išteklių plėtros susiejimas su inovacijų sistemomis ir informacine visuomene.

Aktualumas. Žinių ekonomikos iškilimas keičia visuomenėje kultūrą, vertybes, mąstymą. Žinodama visuomenė stiprina mokymą ir kompetencijas, didina inovacijų potencialą, skatina verslą. Žinių vadyba koncentruojasi į žmogų. Tai reiškia, kad žinių gamyba ir atgaminimas yra socialinis procesas. Žmogus yra žinių kūrėjas ir žinių vartotojas. Koncentravimasis į žmogų akcentuoja įtinklumą, tarpkultūrinį aspektą. Sprendimai žinių vadyboje priimami remiantis intuicija ir kūrybingumu. Dėl informacinių technologijų išplitimo visuomenė gali jungtis į interesų grupes įvairiose vietose. Dabar visuomenėje svarbiausia neišreikštos žinios ir kompetencija. Iškilusi žinių vadyba skatina nuolatinį mokymąsi, nes atsiranda intelektualinė konkurencija. Nuolat kintanti aplinka leidžia planuoti ir numatyti netikėtumus bei nesėkmes, kurti naujas žinias ir per diskusijas ar dialogus įtraukti į procesus kitas žinias.

Darbo tikslas – apžvelgti atvirųjų resursų vaidmenį mokymosi procese.

1. TECHNOLOGINIAI ŽINIŲ EKONOMIKOS ASPEKTAI

Pasaulis, kuriame egzistuoja organizacijos, tampa per daug kompleksiškas. Pagrindinis organizacijų uždavinys – mokytis ir aprūpinti žiniomis verslą greičiau nei tai padarys konkurentai. Todėl, organizacijos turi tapti „besimokančiomis organizacijomis“ – organizacijomis, kurios reaguoja, nuspėja ir atsako į pokyčius, kompleksškumą ir nežinomybę. Tam, kad organizacijos turėtų tokias galimybes yra iškiriami keturi aspektai, kurie neatsiejamai susiję su mokymosi:

- Informacijos ir žinių įgyjimas;
- Informacijos ir žinių paskirstymas;

- Informacijos supratimas;
- Organizacijos atminties palaikymas ir reguliavimas.

Informacinės technologijos yra įtrauktos į kiekvieną iš šių sričių ir gali padėti arba trukdyti efektyviam mokymuisi. Informacijos perkrovimas, žemas produktyvumas, informacijos vadybos neefektyvumas – tai terminai, kurie apibrėžia, kad informacinės technologijos negatyviai veikia organizacijos mokymąsi. Pagrindiniai pokyčiai dažniausiai prasideda už organizacijos ribų, todėl yra būtina plėsti organizacijos žinias ir mokytis. Vis dėl to, mokymasis turi būti orientuotas į vertės kūrimą ateityje. Tai gali būti vykdoma kuriant organizacinę kultūrą, suteikiant galimybę mokytis ir suteikiant galimybę lyderiavimui.

Besimokančios organizacijos nuolat stiprina savo žinių bazės tam, kad galėtų vystyti naujas kompetencijas. Kolektyvinis mokymasis, nuolatinis lavinimasis ir sertifikatų programos yra skirtingos mokymosi formos, kurios gali būti panaudotos organizacijoje. Akivaizdu, kad informacinės technologijos taip pat daro įtaką mokymuisi. Mokymosi veikla gali svyruoti nuo virtualių klasių ir telekonferencijų iki virtualių įrenginių, kuriuose komandos mokosi priimti sprendimus realiame laike.

Šiuolaikinio verslo sąlygomis yra gyvybiškai svarbu greitai persiųsti informaciją ir išnaudoti globalią „geriausią“ patirtį.

Net ir tradicinė funkcionali, hierarchinė organizacijos struktūra gali būti papildyta paralelinėmis, lengvinančiomis žinių valdymą struktūromis. Žiūrint iš technologinės pusės, labiausiai akcentuotinos ryšių ir informacinės technologijos. Paskutiniai pasiekimai informacinių sistemų srityje yra gana ženkliūs ir pirmą kartą sudaro palankias sąlygas kurtis virtualioms organizacijų formoms. Vienas iš paskutinių privalumų, tai grupinio tinklo naudojimas, kaip, pavyzdžiui, LOTUS NOTES. Grupinis tinklas sudaro sąlygas tinkamam bendros informacijos panaudojimui ir valdymui, taip pat žymiai palaiko grupės darbo procesą.

Techninės žinių paskirstymo infrastruktūros gali jungti daugybę skirtingų žinių vartotojų ir šaltinių. Iki šiol tokią funkciją atliko ekspertinės sistemos. Pavyzdžiui, GENERAL MOTORS sukūrė taip vadinamą CAMS (Computer Aided Maintenance System) sistemą padėti savo mechanikams diagnozuoti ir šalinti automobilių gedimus; be techninių, detalių duomenų šioje sistemoje yra ir vartotojų duomenys. Reguliariai duomenų bazė yra plečiama ir sudaro tiesioginį ryšį tarp žinių šaltinių ir vartotojų.

Vienas iš svarbiausių tokios sistemos trūkumų yra tai, kad ji turi būti reguliariai atnaujinama bei papildoma. Dinamiškame konkurencijos pasaulyje tai pasiekti yra labai sunku.

Panašias funkcijas, naudojant informacines technologijas, atlieka intranetas. Tai duomenų tinklas paremtas tokiais pat principais kaip ir internetas, tačiau jis skirtas tik vidiniam naudojimui organizacijoje. Intranetas užtikrina didesnę duomenų saugumo lygį nei internetas, todėl lengviau yra išsaugoti konfidencialią informaciją. Ne taip kaip ekspertinėse duomenų bazėse, intranete duomenys lengvai ir laiku keičiami bei modifikuojami.

Pastaruoju metu ypač populiaru tapo kompiuteriais paremta kooperatyvinio darbo forma, vadinamieji grupiniai tinklai. Jie suteikia papildomas žinių keitimosi funkcijas, naudojant technines infrastruktūras. Tikėtina, kas ateityje grupiniai tinklai gali tapti vienu iš svarbiausių informacinių sistemų vystymosi katalizatorių. Tokių tinklų vienas iš privalumų yra tas, kad jie užtikrina paskirstomų žinių nuoseklumą bei tuo pačiu turi specialų paskirstymo koordinavimo mechanizmą.

Kai žinios yra perduodamos el. pašto pagalba ar kitais intraneto būdais, gali kilti nuoseklumo ir koordinavimo problema. El. paštas siunčia informaciją tam tikromis kryptimis, tam tikriems adresatams, tam tikrais adresais, kurie siuntėjui turi būti žinomi. Net paruošti adresų sąrašai yra tik dalinis sprendimas. Negana to, el. paštas neužtikrina informacijos nuoseklumo – ji gali būti persipynus ir skirtinga. Šią klaidą šiek tiek ištaiso intranetas, leidžiantis labiau kontroliuoti žinių srautus, nes visi vartotojai vienu metu gauna tuos pačius duomenis. Tačiau tokiam tinkle nėra

informacijos paskirstymo kryptingumo. Reikiamos informacijos paieška tokiu atveju paliekama potencialiam vartotojui, kuris tiesiog „užverčiamas“ informacijos gausa.

Vienas iš grupinių tinklų privalumų yra tas, kad informacijos srautai yra tik organizacijos viduje ir jie iš dalies yra nuoseklūs bei koordinuojami. Grupės „tvarkytojai“, pavyzdžiui, nustato tvarkaraštį.

Įvairioms grupinio tinklo formoms paremti galima naudoti visą eilę papildomų technologijų. Pavyzdžiui, popieriaus vartojimą galima apriboti naudojant skanavimo įrangą bei dokumentų administravimo programas. Daugelis šiuolaikinių kompiuterizuoja savo „popierinį“ darbą po ko sunaikina popierinius originalus. Žinios gali būti saugojamos pagal eilę kriterijų, gali būti greitai ir lengvai „ištraukiamos“. Sistemos gali būti dar papildomos elektroninės dokumentų leidybos, multimedia ar hipermedia programomis.

Tačiau toks žinių keitimasis naudojant informacines sistemas turi ir savo minusų. Sėkmingai žinių kaitai labai svarbu yra tradiciniai neformalūs susitikimai, bendradarbių fizinis buvimas šalia darbo vietoje. Virtualioje kompanijoje iškyla grėsmė prarasti žinių srauto efektyvumą.

Tyrimai parodė, kad naujų technologijų pritaikymui žinių vadyboje yra imlios tik tos organizacijos, kurioms tai yra kultūriškai priimtina. Į mokymą orientuotos kultūros organizacijos, kuriose ypač skatinama žinių kaita ir vystymas, gali daug greičiau ir sėkmingiau įsisavinti grupinius tinklus nei organizacijos, kuriose tokios kultūros nėra. Tyrimai taip pat parodė, kad ribotas informacinių technologijų taikymas yra labiau efektyvus nei visiškas pasikliovimas jomis (50 kompanijų, kuriose buvo įdiegta LOTUS sistema, tyrimai parodė, kad lygiai, kuriuose buvo ribotas įdiegimas, susilaukė didesnio vartotojų bei investicijų atsako nei tie lygiai, kuriuose buvo visiškas darbo proceso kompiuterizavimas.

Tam yra daugybė priežasčių, kaip potencialių vartotojų motyvavimo trūkumas, problemų sudėtingumas, sėkmingo mažiau technologinio metodo, leidžiančio efektyviau operuoti žiniomis, buvimas bei techninių sistemų privalumų nustatymo sunkumai.

Žingsnis link labiau technologinio proceso reikalauja daugiau investicijų, dažnai visiškai pakeičia pačios organizacijos struktūrą (kaip kad virtualios organizacijos atveju), todėl darbuotojai turi būti informuojami ir apmokomi.

Taigi technologiniai metodai pasiekia geriausią rezultatą, kai yra protingai derinami su tradiciniais metodais. Vienas iš būdų yra ekspertų naudojimas. Pvz., interneto specialistai pataria vartotojams kaip naudotis tinklu, tuo sumažindami paieškos laiką ir palengvindami darbą. Taip pat ekspertai reikalingi pačios techninės bazės, infrastruktūros, palaikymui. Galiausiai žmogiškasis faktorius sąveikoje su naujomis technologijomis gali sąlygoti kūrybiškumą, naujų žinių ir infrastruktūrų atsiradimą.

Šiandien strateginis elgesys iš organizacijų reikalauja kurti vertę, o ne kontroliuoti išlaidas. Iš vadybininkų yra reikalaujama rinkti informaciją, kurti žinias, būti lankstiems ir mokytis.

2. INOVACIJOS ŽINIŲ VADYBOS KONTEKSTE

Pastaruoju metu ypač didelis dėmesys skiriamas organizacijų pertvarkymui ir inovacijoms. Šie aspektai yra esminiai, norint užtikrinti sėkmingą organizacijos funkcionavimą internete. S. Dutta teigia, kad yra būtina organizacijų hierarchines struktūras mokyti lankstumo, kad galima būtų pagreitinti informacinius srautus ir sprendimų priėmimus. Taip pat S. Dutta pažymėjo, kad internetinių organizacijų sėkmė visada yra tarsi eksperimentas.

1998 m. pabaigoje „Insead“ ir britų „Telekomo“ susijungimas paskatino atlikti tyrimus, kas lemia internetinių organizacijų sėkmę kibernetinėje erdvėje („Internetinės organizacijos“ apibrėžiamos kaip organizacijos, kurios naudoja internetines technologijas). Ištyrus daugiau nei 35 organizacijas išryškėjo šie esminiai organizacinių inovacijų sėkmės faktoriai:

- Aiški aukščiausios vadybos (top management) lyderystė;
- Strateginis mąstymas ir veiksmai per ypatingai trumpą laiką;
- Technologijų, kaip pokyčių katalizatoriaus, naudojimas;
- Vidinių ir išorinių tinklų sistema;
- Realus laiko (real – time) organizacijos formavimas;
- Vartotojų integracija į organizaciją;
- Investicijos į talentingus žmones.

Inovacinė kompanija yra besimokanti organizacija. Reikia sukurti palankią aplinką mokymuisi, eksperimentavimui, skatinti entuziazmą ir smalsumą.

Inovacijų diegimą apsunkina tai, kad daug poreikių yra neišreikšti ir nesuvokti pačių vartotojų, todėl sunku pasiūlyti juos tenkinantį produktą ar paslaugą. Rinkos tyrimai padeda išsiaiškinti vartotojų poreikius, kai egzistuoja tuos poreikius tenkinantis produktas ar jo analogija. Tačiau kitais atvejais jie neturi prasmės.

Todėl tradicinius tyrimo metodus reikia derinti su naujais kontekstiniais ir stebėjimo metodais. Stebėjimas ir empatija gali “pasufleruoti” techninį sprendimą (inovaciją) aiškiai neišreikštiems poreikiams patenkinti. Empatijos metodas remiasi stebėjimu ir reiškia įsijautimą į vartotojo aplinką.

Norint išlikti konkurencingu, reikia skatinti naujų žinių srautą, kuris yra esminis pastovaus tobulėjimo ir inovacijų šaltinis. Reikia absorbuoti žinias iš išorės – mokytis iš kitų, jei tai įmanoma, stebėti globalias tendencijas, bet tuo pačiu žinoti ir savo organizacijos potencialą.

Išimtinės kompetencijos formavimas būdingas visoms organizacijoms, tačiau skiriasi jos formavimo strategijos inovacinėse ir neinovacinėse kompanijose. Žinios yra esminis inovacijų šaltinis. Efektyvi žinių vadyba lemia sėkmingą inovacijų diegimą organizacijoje. Inovacijos padeda suformuoti išskirtines kompetencijas ir lemia organizacijos konkurencinį pranašumą.

3. INFORMACIJOS VISUOMENĖS PROBLEMOS

Esame ant kokybiškai naujo tipo visuomenės - informacijos visuomenės - slenksčio. Tačiau dažnai sąmoningai ar nesąmoningai pamirštame seną taisyklę, kad kiekvienas pokytis be teigiamų padarinių, deja, su savimi atsineša ir aibę neigiamų. Neigiamų padarinių išisąmoninimas ir įvardijimas yra ne mažiau svarbus, o gal net ir svarbesnis, nei gerųjų vienokio ar kitokio pokyčio padarinių akcentavimas. Taigi, šiame darbe keliamas klausimas yra toks: kokias socialines, kultūrinės ir politines problemas su savimi atsineša informacijos visuomenė?

Viena esminių informacijos visuomenės socialinių problemų yra vis didėjančios socialinės nelygybės problema. Viena šio socialinio atotrūkio didėjimo priežasčių glūdi tame, kad toli gražu ne visos visuomenės grupės turi, ar ateityje turės, vienodą galimybę naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Informacinių technologijų turėjimas bei gebėjimas jomis naudotis informacijos visuomenės sąlygomis tampa pagrindiniu socialinės stratifikacijos principu; taigi, ir esminiu socialinės nelygybės šaltiniu.

Viena svarbiausių šiuolaikinių informacijos technologijų yra Internetas. Tačiau ne visos socialinės grupės turi priėjimą prie šios informacinės technologijos. Interneto vartotojai (taip vadinami “haves”), lyginant juos su ne-vartotojais (“have-nots”), kaip taisyklė, turi aukštesnes nei vidutinės asmenines pajamas, aukštesnį išsilavinimo ir raštingumo lygį bei priklauso baltajai rasei. (Hamman:1998; Stewart: 1999). Šis atotrūkis tarp vartotojų ir ne-vartotojų ypač ryškus besivystančiose šalyse. (Hamman:1998). Ši skiriančioji linija tarp Interneto vartotojų ir ne-vartotojų

iš esmės sutampa su tradicinėmis klasių linijomis. To pasekmė yra dar didesnė vargšų ir turtingųjų poliarizacija. (Willis:1995; Ratan:1995).

Naujų technologijų naudojimas ekonominiame sektoriuje sąlygoja darbo vietų mažėjimą. Tiek gamybos, tiek ir paslaugų sektoriai perorganizuoja savo infrastruktūras ir automatizuoja savo produkcijos procesus, tuo sąlygodami darbo vietų pasiūlos šiuose sektoriuose mažėjimą.

Nors taip vadinamas "žinojimo sektorius" ir sukurs šiek tiek naujų darbo vietų, jų bus per mažai tam milijonui naujų technologijų pakeistų darbininkų. Žinojimo sektorius, pagal prigimtį, yra elitinė, o ne masinė, darbo jėga. Ir būtent perėjimas nuo masinio prie elitinio darbo yra tai, kas skiria darbą Informacijos Amžiuje nuo darbo Industriniame Amžiuje (Rifkin: 1996). Šis žymus bedarbystės lygio išaugimas turi dvi puses.

Pirma, šio darbo pobūdžio pasikeitimo pirminėmis aukomis taps ne-baltosios rasės atstovai. Tai sąlygos dar didesnę atotrūkį tarp baltosios ir ne-baltųjų rasių atstovų (Rifkin:1996). Antra, tai, kad vis daugiau žmonių neturės darbo, gali sąlygoti socialinių neramumų bei nusikaltimų bangą (Rifkin: 1996).

Sąlyginai galima išskirti tokius priėjimo prie Interneto barjerus:

- 1) asmeninis noras (visų pirma reikia to norėti);
- 2) reikia modernios telekomunikacijų infrastruktūros;
- 3) reikia politinės laisvės (kai kurios šalys naudojimąsi Internetu yra paskelbusios už įstatymo ribų);
- 4) ekonominiai barjerai (personaliniai kompiuteriai, telefoniniai pokalbiai ir prisijungimas prie Interneto paslaugų tiekėjo vis dar daug kainuoja, nepaisant to, kad kainos pastaruoju metu ir nukrito);
- 5) išsilavinimo barjerai (Hamman:1998).

Tie, kurie nesugebės įveikti šių barjerų, pasijus vis labiau ir labiau izoliuoti nuo visuomenės, nes "...kuo labiau <...> vyriausybės planuos online demokratiją ir online švietimo ateities galimybes neatsižvelgdamos į priėjimo disbalansą, tuo labiau tikėtina, kad daug žmonių, kurie neturi priėjimo, bus izoliuoti nuo politinio ir edukacinio proceso". (Hamman:1998) Anot Hammano, "...jų protestuojančių balsų taip pat nebus girdėti ir online, nes tie, kurie neturi priėjimo prie Interneto, taip pat negali ir pristatyti bei skleisti ten savo turinio." (Hamman:1998)

Taigi, tie visuomenės nariai, kurie neturės galimybės (sąlygų, noro, etc.) naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis, potencialiai gali tapti atriboti nuo visuomeninio gyvenimo.

Iš kitos gi pusės, vis didesniam skaičiui žmonių naudojantis Internetu, iškyla potenciali grėsmė, kad kasdieninį veidas-į-veidą bendravimą gali pakeisti bendravimas per atstumą. Tai ne tik potenciali grėsmė tradicinėms bendruomenėms, bet taip pat ir grėsmė, kad individas staiga gali pasijusti izoliuotas nuo išorinio pasaulio, savanoriškai "įkalindamas" save namuose, prie kompiuterio ekrano. Tai potencialiai gali sąlygoti eilę socialinių problemų. (Featherstone & Burrows: 1995).

Kitas naujausių informacinių technologijų naudojimo nepageidaujamas efektas yra tas, kad informacinės technologijos laužo tradicines schemas [frameworks].

Viena didžiausių informacijos visuomenės problemų yra atotrūkio tarp skirtingų šalių ir net ištisu regionų didėjimas. Tai yra pasekmė to, kad toli gražu ne visos valstybės turi, ir ateityje turės, vienodą galimybę naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Tik labai nedidelė pasaulio žmonių dalis turi priėjimą prie Interneto. Iš tų, kurie turi priėjimą prie Interneto, dauguma gyvena Europoje, Šiaurės Amerikoje ir kitose išsivysčiusiuose regionuose.

Šalies informacinė technologija informacijos visuomenėje tampa pagrindiniu šalies galios matu. Būtent informacinė technologija yra tai, kas leis šaliai padidinti savo galią ir įtaką. Tos, kurios turi geresnę informacinę technologiją, tos ir dominuos.

Kaip teigia Lyotardas, „...nacionalinės valstybės ateityje kovos dėl informacijos, kaip anksčiau jos kovojo dėl teritorijų, paskui dėl žaliavų šaltinių ir pigios darbo jėgos” (Lyotard: 1993, 16).

Tačiau globalinėse rinkose, esant priėjimui prie naujų technologijų, informaciją tereikia laikyti vienoje vietoje. Pasaulio sritys, kurios gaus informacijos šaltinius, turės konkurencinį pranašumą, ir sugebės tiek tiekėti kolektyvines paslaugas, tiek ir nuomones.

Informacijos revoliucija pateikia naujus kanalus informacijos sklaidimui ir rinkimui; yra grėsmė, kad individai, vyriausybė ir firmos mažiau gali kontroliuoti informacijos prieinamumą. Informacijos turėtojams gi atsiveria puikios galimybės kontroliuoti. Iš vienos pusės, informacijos sklaidymo lengvumas ir anonimiškumas padeda naikinti tai, ką būtų galima įvardinti kaip informacijos oligopoliją. Kita grėsmė, kuri neabejotinai iškils informacijos visuomenės vyriausybėms, yra ta, kad vyriausybėms bus vis sunkiau apsisaugoti nuo informacijos “piratų”, nepageidaujamų “išilaužėlių”, arba hackerių. Naujos technologijos atveria kelią naujoms karo priemonėms. Atsiveria puikios galimybės anonimiškoms atakoms.

4. ELEKTRONINĖ BIBLIOTEKA – ATVIRŪJŲ RESURSŲ FORMUOTOJA

Pastaraisiais metais itin pagausėjo resursų, kurie tapo atviri plačiai visuomenei. Šių publikacijų leidėjai tapo „Laisvos prieigos“ (Open Access) judėjimo dalyviais. Jo pagrindu susiformavo dvi kryptys – „Žalioji kelias“ (Green Road) ir „Auksinis kelias“ (Golden Road). Pirmoji kryptis jungia „savarankiško archyvavimo“ pasekėjus, kurie palaiko tyrinėtojų pastangas skleisti savo darbus internete (paraleliai šių mokslininkų darbai skelbiami ir tradiciniuose leidiniuose popieriniu pavidalu). Paprastai būtinas tam lėšas skiria organizacijos, kuriose tie mokslininkai dirba, arba kitos, teikiančios subsidijas, organizacijos. Vienas iš labiausiai žinomų ir pats didžiausias (apie 300 000 straipsnių) tokių publikacijų archyvas – www.arxiv.org.

Antroji kryptis vysto alternatyvius mokslinių publikacijų leidimo modelius, visų pirma žurnalų ir konferencijų medžiagų, kada visas išlaidas padengia leidėjai, o vartotojui prieiga prie publikacijų yra nemokama. Šių modelių finansavimui pasitelkiama įvairių fondų ir mokslo įstaigų lėšos. Vieni žinomiausių „Žaliojo kelio“ programos dalyvių „Atviroji visuomenė“ (www.soros.org) ir Public library of Science (www.plos.org). Šiuo metu yra apie 1400 žinomų mokslo žurnalų, kurie suteikia atvirą prieigą. Tai sudaro 5 proc. Visų pasaulio recenzuojamų mokslo žurnalų. Šių žurnalų sąrašas pateiktas saite [directory of Open Access Journals \(www.doaj.org\)](http://www.directoryofopenaccess.org). Maždaug ketvirtis jų indeksuojami kaip straipsniai.

Viešojoji įstaiga Baltijos visuomeninis informacinių technologijų ir švietimo centras pristato unikalų Lietuvoje projektą “Mokslinė elektroninė biblioteka eLIBRARY.LT”. Tai mokslinės informacijos portalas, kuriuo siekiama kurti palankią informacinę aplinką Lietuvos mokslo ir švietimo srityse, kur vienoje vietoje sukaupti moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, publikacijos.

eBibliotekoje yra skaitykla, kurią sudaro tokie pagrindiniai resursų skirsniai:

- Lietuvos duomenų bazė,
- Lietuvos mokslai,
- Lietuviški leidiniai (knygos),
- Lietuviška žiniasklaida,
- Užsienio leidiniai,
- Konferencijų medžiagos.

Lietuvos duomenų bazėje sukaupti gausūs Lietuvos Respublikos svarbiausių institucijų informacija, LR Seimo, Vyriausybės, valstybės įstaigų išteklių bei svarbiausi ES organizacijų dokumentai ir kita informacija.

Lietuvos mokslo skirsnyje – atskirų Lietuvos Mokslų Akademijos leidiniai, Lietuvos mokslo įstaigų ir LR Seimo narių moksliniai darbai, aukštųjų universitetinių ir neuniversitetinių mokyklų leidiniai.

Lietuviškų leidinių (knygų) skirsnyje kaupiamos monografijos, mokslo populiarinimo ir švietimo leidiniai, praktinės paskirties knygos, Lietuvos autorių kūriniai.

Lietuviškos žiniasklaidos skirsnyje talpinami Lietuvos valstybinių ir visuomeninių organizacijų, lietuvių bendruomenės užsienyje periodiniai ir kiti leidiniai.

Užsienio leidinių skirsnyje - atskirų užsienio organizacijų moksliniai, informaciniai, naujadaros ir naujausių technologijų leidiniai.

Skirsnyje konferencijos – kaupiama medžiaga iš įvairiausių mokslinių ir praktinių konferencijų.

Mokslinėje elektroninėje bibliotekoje eLIBRARY.LT anonsuojamos mokslo, švietimo ir kultūros naujienos, Lietuvoje rengiamos mokslinės konferencijos, talpinama jų pranešimų medžiaga. Taip pat bibliotekoje galima rasti mokslinius darbus, publikavusių mokslo įstaigų bei akademinės bendruomenės nuorodas į el. paštą ar tinklalapį.

Šiuo metu mokslinėje elektroninėje bibliotekoje eLIBRARY.LT, priklausančioje tarptautiniam elektroninių bibliotekų tinklui, sukaupta daug leidinių, įvairių mokslinių žurnalų ir straipsnių iš viso pasaulio, konferencijų pranešimų medžiagos. Leidinių tematika labai įvairi ir apima energetikos, medicinos, humanitarinių, socialinių, gamtos mokslų sritis. Mokslinės bibliotekos elektroniniai resursai nuolat papildomi naujais darbais, tad kiekvienas čia ras sau naudingos informacijos ir reikiamą medžiagą galės rasti ne tik vaikščiodami po įvairias miesto bibliotekas, bet ir sėdėdami namie ar darbe prie kompiuterio.

Mokslinė elektroninė biblioteka eLIBRARY.LT yra daugelio tarptautinių ir Lietuvos projektų dalyvė ir iniciatorė. Galimų projektų objektais gali tapti ir atskiros Lietuvos organizacijos. Jų dėka organizacijos gali:

1. Tapti geriau integruotomis į Lietuvos ir užsienio profilinių organizacijų sistemą;
2. Interneto tinklapio pagalba suteikti papildomų galimybių, pristatant savo pasiekimus;
3. Ženkliai suaktyvinti pasikeičiant mokslinė, dalykine ir profesine informacija;
4. Padidinti galimybę gauti trūkstamų resursų ar informacijos iš tarptautinių muziejų fondų tinklo.

Taigi organizacijų tyrimų pavertimas skaitmenine forma, dalyvavimas įvairiuose tyrimuose, resursų dauginime ir t.t. padės ne tik geriau išsaugoti turimus resursus, interneto pagalba jie taps prieinami platesnei visuomenei, užmegzti tarptautinius kontaktus, keistis turimomis vertybėmis su užsienio kolegomis, bet didele dalimi prisidės ir prie jų populiarinimo, teigiamo organizacijos ir visos Lietuvos įvaizdžio kūrimo.

Šiuo metu Mokslinės elektroninės bibliotekos eLIBRARY.LT projektas aktyviai pristatomas Lietuvos visuomenei bei visiems mokslu, švietimu ar informacija besidomintiems interneto vartotojams.

Viešoji įstaiga Baltijos visuomeninis informacinių technologijų ir švietimo centras, kurianti ir administruojanti Mokslinę elektroninę biblioteką eLIBRARY.LT, siūlo Lietuvos mokslo ir švietimo organizacijoms prisijungti prie šio projekto, talpinti eBibliotekoje įvairius mokslinius tyrimus, periodinius ir proginius leidinius, monografijas, mokslinius straipsnius bei konferencijų medžiagas. Tuo jūs paremsite pasaulio lietuvių bendruomenę žiniomis bei informacija, įdėsite svarų indėlį plėtojant žinių visuomenės procesą.

IŠVADOS

1. Bendrosios švietimo problemos negali būti išspręstos tik tradicinėmis priemonėmis, tokiomis kaip naujų mokymo įstaigų statyba ar mokytojų skaičiaus padidinimas.
2. Samprata „Žinių visuomenė“ daug platesnė už „Žinių ekonomikos sampratą“, kuri turi omenyje aktyvų informacinių technologijų naudojimą paslaugų sferoje, gamyboje ir kt.
3. Viena esminių informacijos visuomenės socialinių problemų yra vis didėjančios socialinės nelygybės problema. Viena šio socialinio atotrūkio didėjimo priežasčių glūdi tame, kad toli gražu ne visos visuomenės grupės turi, ar ateityje turės, vienodą galimybę naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Informacinių technologijų turėjimas bei gebėjimas jomis naudotis informacijos visuomenės sąlygomis tampa pagrindiniu socialinės stratifikacijos principu; taigi, ir esminiu socialinės nelygybės šaltiniu.
4. Vienu iš pagrindinių socialinės nelygybės sprendimo problemų turi tapti bibliotekų socialinis prieinamumas, t.y. nemokama prieiga prie atvirųjų resursų. Tai susiduria su daugeliu teisinių ir kainų problemų, licenzijavimu, vartotojų ir produkto gamintojų mokymu.
5. Tik nedaugelyje šalių įstatymai įtvirtina būtino egzemplioriaus elektroninėms bibliotekoms teisę. Lietuvoje tai taps įmanoma kai bus aiškiai suformuluota, patvirtinta ir realiai veiks valstybės informacinė politika.
6. Šių dienų organizacijos vadybinis stilius iš esmės yra paremtas įtinkintos, besimokančios ir prisitaikančios, lanksčios organizacijos principais. Joje taikomi ir derinami komunikacijos, žinių ir informacijos, informacinių technologijų, personalo ir krizių vadybų, marketingo ir ryšių su visuomene principai. Tad šiuolaikinei visuomenei reikalingi atviri resursai, kad visuomenė galėtų mokytis ir kelti savo intelektualinį potencialą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. A Guide to Project Management Body of Knowledge / Project Management Institute Standarts Commitee, William R. Duncan, Director of Standarts. - Newtown Square, PA, U.S.A., 1996.
2. Augustinaitis A. Informacijos menedžmentas: aksiomos ir teoremos // Informacijos mokslai. 1996 (4). P. 25-39.
3. Augustinaitis A. Informacijos visuomenės profesionalumo kriterijai // Informacijos mokslai. 2001. Nr. 16, p.17-30.
4. Augustinaitis A. Informacinė mokslo integracija // Informacijos mokslai, 1994, T. 1, Nr. 2, P. 9-21.
5. Choo Ch.W. The Knowing Organization: How Organizations Use Information To Construct Meaning, Create Knowledge, and Make Decisions. New York, Oxford: Oxford University Press, 1998.
6. Fiske J. Įvadas į komunikacijos studijas. Vilnius: Baltos lankos, 1998, 240 p.
7. Knowing in firms: Understanding, Managing and Measuring Knowledge// Edited by Georg von Krogh, John Roos, Dirk Kleine, London, 1998.
8. Knowledge Management: linchpin of change/Sylvia P Webb, 1997.
9. Knowing in firms: Understanding, Managing and Measuring Knowledge. London , 1998.
10. Management information systems/ Terry Lucey. - 8th ed. - London: Letts Educational, 1998.
11. Managing Knowledge: Building Blocks for Success, 1999.
12. Normann R. Service Management: Strategy and Leadership in Service Business. New York, 1991.
13. Počepcov G. Teorija i praktika kommunikacii. Moskva: Centr, 1998, 352 p.
14. Rebel H.J. Tarptautiniai viešieji ryšiai. Vilnius, 1998.

Klaipėda

2005 m. gruodžio 02 d.